

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

OCENA CELUJĄCA

Uczeń spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto posiada wiadomości, które wykraczają poza wiedzę objętą programem nauczania i wykazuje żywe zainteresowanie sytuacją społeczno-polityczną w Polsce oraz na świecie. Aktywnie uczestniczy w procesie lekcji uzupełniając ćwiczenia i rozwiązując zadania problemowe, a także chętnie zgłasza się do wykonywania zadań dodatkowych. Potrafi korzystać z różnych źródeł informacji oraz samodzielnie zdobywać wiedzę, zaś poznane wiadomości i umiejętności stosuje w praktyce uczestnicząc w konkursach lub olimpiadach o tematyce zbieżnej z treściami nauczonymi na lekcjach wiedzy o społeczeństwie. Podczas dyskusji wyraża analityczny stosunek do zagadnień społeczno-politycznych oraz stosuje logiczną argumentację przy uzasadnieniu swojej opinii. Wyciąga krytyczne wnioski odwołując się do poznanych informacji, faktów i pojęć. Umiejętnie formułuje argumenty, potrafi wyjaśnić przyczyny oraz przewidzieć następstwa zjawisk tudzież interpretować informacje. Uczeń ponadto charakteryzuje się postawą obywatelską pomagając innym osobom, podejmując się współpracy bądź uczestnicząc w akcjach dobroczynnych, szkolnym lub pozaszkolnym wolontariacie albo partycypując w ruchu harcerskim. Jest autentycznie zainteresowany tematyką zajęć wiedzy o społeczeństwie oraz podejmuje się z własnej inicjatywy działań o charakterze społecznym i obywatelskim (zarówno na lekcjach w szkole, jak i poza nią). Potrafi organizować pracę swoją i innych, umie dostosować się do zasad pracy w grupie lub parach, bierze odpowiedzialność za realizację grupowych zadań projektowych.

OCENA BARDZO DOBRA

Uczeń opanował pełen zakres wiadomości przewidziany w programie nauczania dla klas ósmych i spełnia wymagania na ocenę dobrą. Dysponuje ponadprzeciętnym poziomem wiedzy na temat spraw społecznych oraz politycznych. Wykazuje się też aktywnością podczas zajęć, w których entuzjastycznie uczestniczy oraz jest do nich przygotowany. Uczeń samodzielnie rozwiązuje postawione przez nauczyciela zadania problemowe, a także wykonuje ćwiczenia, posługując się dotychczas nabytymi umiejętnościami. Umie bezbłędnie rozumować w kategoriach przyczynowo-skutkowych, wykorzystując przy tym także wiedzę nabytą na innych przedmiotach pokrewnych. Uczeń rzetelnie opanował materiał przekazywany na lekcjach oraz wyraża zainteresowanie poruszaną tematyką. Wprawnie używa nowych pojęć, definicji i terminów, potrafi na podstawie poznanych faktów wyciągać wnioski. Precyzyjnie formułuje swoje stanowisko, które umie poprzeć argumentami. Nie odmawia wykonywania dodatkowych zadań, czasem wykazując się własną inicjatywą. Jest elastyczny i potrafi dostosowywać się do reguł pracy w zespole, lecz niekoniecznie przyjmuje odpowiedzialność za rezultat wspólnej pracy. Swój zeszyt przedmiotowy prowadzi estetycznie, dba o kompletność notatek oraz materiałów.

OCENA DOBRA

Uczeń opanował materiał programowy w stopniu satysfakcjonującym, spełnia również wymagania edukacyjne na ocenę dostateczną. Pamięta najważniejsze wiadomości oraz postaci występujące w omawianych wydarzeniach społecznych i politycznych. Potrafi ze zrozumieniem powtórzyć informacje usłyszane na lekcji od nauczyciela lub przeczytane w podręczniku, aczkolwiek zdarza mu się popełniać błędy. W trakcie dyskusji umiejętnie wykorzystuje zdobytą wiedzę, jednak nie zawsze jest w stanie rozsądnie uzasadnić swoją wypowiedź. Uczeń potrafi korzystać z poznanych na lekcji źródeł informacji, zazwyczaj samodzielnie wykonuje standardowe zadania i polecenia, natomiast przy trudniejszych zagadnieniach prosi nauczyciela o pomoc bądź korzysta ze wskazówek innych uczniów. Prawidłowo rozumie w kategoriach przyczynowo-skutkowych, chociaż miewa problem z logiczną argumentacją swojego stanowiska. Na lekcjach jest zwykle aktywny, rzadko staje się inicjatorem, ale włącza się w realizację cudzych pomysłów. Najczęściej pomaga innym i na ogół nie przeszkadza uczniom ani nauczycielowi w pracy na lekcji. Podczas realizacji projektów edukacyjnych wykonuje przydzielone mu zadania oraz stara się dotrzymywać terminów, ale nie ma ambicji wykraczania poza ustalone z góry kryteria. Poprawnie współpracuje z grupą oraz jest gotów do podejmowania się różnych zadań zespołowych lub indywidualnych. Zeszyt przedmiotowy zawiera większość materiałów, jednakże nie jest stuprocentowo kompletny pod względem notatek z lekcji.

OCENA DOSTATECZNA

Uczeń spełnia wymagania na ocenę dopuszczającą i posiada podstawowe wiadomości na temat zjawisk społeczno-politycznych. Wykazuje się dosyć ogólnym zorientowaniem w treściach zagadnień analizowanych na zajęciach, opanował bazowe elementy wiedzy programowej. Uczeń zna niektóre fakty, pojęcia oraz postaci występujące w omawianych wydarzeniach społecznym i politycznych. Potrafi samodzielnie wykonywać proste bądź niezbyt skomplikowane zadania, a także korzystać z podstawowych źródeł informacji. Jest w stanie udzielić lakonicznej odpowiedzi dzięki asyście nauczyciela lub za pomocą wskazówek kolegów bądź koleżanek z klasy. Uczeń bywa sporadycznie aktywny, swoją postawą podczas zajęć wskazuje na mierne zainteresowanie tematyką poruszaną na lekcjach wiedzy o społeczeństwie i niechętnie angażuje się w ćwiczenia aktywizujące. Polecenia nauczyciela wykonuje bez protestów, lecz najczęściej opieszale lub niedbale. Pracuje raczej apatycznie oraz bez zapału, czasem zdarza mu się przeszkadzać innymi. Zdarza mu się być nieprzygotowanym do lekcji, aczkolwiek wszelkie zaległości nadrabia i stawia się na poprawy w wyznaczonych przez nauczyciela terminach. Miewa trudność z formułowaniem lub uzasadnianiem swoich wypowiedzi, rozumienie niektórych poleceń sprawia mu kłopot, nienajlepiej sobie też radzi z samodzielnym wyciąganiem wniosków. Zadania wykonywane w ramach projektu edukacyjnego realizuje z opóźnieniem, jednak jakość jego pracy pozostawia wiele do życzenia. Uczeń w zeszycie przedmiotowym ma zapisane jedynie wybiórcze treści z lekcji, brakuje mu materiałów i nie dba o estetykę zapisu bądź poprawność językową.

OCENA DOPUSZCZAJĄCA

Uczeń posiada fragmentaryczną wiedzę i poważne braki w wiadomościach z podstawy programowej, co jednakże nie przekreśla możliwości dalszej edukacji. Słabo orientuje się w kwestiach poruszanych na zajęciach oraz nienajlepiej sobie radzi z zagadnieniami natury społeczno-politycznej. Ma skąpe wiadomości i dysponuje minimalnym zasobem wiedzy koniecznym do zdobycia pozytywnej oceny z wiedzy o społeczeństwie. Proste zadania wymagające zastosowania podstawowych wiadomości potrafi wykonać tylko przy intensywnej pomocy nauczyciela, zaś odpowiadając na pytania często gubi sens merytoryczny swojej argumentacji. Uczeń nie potrafi sformułować klarownej wypowiedzi na tematy poruszane na lekcjach, a podczas dyskusji pozostaje bierny oraz apatyczny. Bezrefleksyjnie powtarza wypowiedzi innych osób, nie umie krytycznie przeanalizować omawianego na zajęciach zagadnienia społecznego albo politycznego. Dezorganizuje pracę kolegów i koleżanek z klasy, nie pomaga innym ani nie angażuje się z własnej woli w żadne prace zespołowe. Podczas realizacji projektu edukacyjnego pasożytuje na pozostałych uczestnikach projektu nie wywiązując się w terminie ze zleconych zadań. Uczeń nie rozumie albo umyślnie nie przestrzega reguł współpracy, aktywizuje się tylko i wyłącznie wskutek wielokrotnych upomnień prowadzącego. Niechętnie odpowiada na pytania nauczyciela, robi to zdawkowo oraz nieprecyzyjnie. Posiada również istotne luki w swoim zeszycie przedmiotowym, które polegają na braku zapisanych numerów lekcji, tematów, dat i uzupełnionych zadań wykonywanych podczas zajęć lekcyjnych. Często bywa nieprzygotowany, nie odrabia prac domowych, nie uzupełnia obowiązkowych kart pracy ani nie wykazuje chęci poprawy niezaliczonego materiału.

OCENA NIEDOSTATECZNA

Uczeń kompletnie nie orientuje się w poruszanych zagadnieniach i nie spełnia wymagań edukacyjnych na ocenę dopuszczającą. Pomimo znacznej pomocy nauczyciela nie umie bądź nie chce wykonywać nawet najprostszych poleceń. Nie wykorzystuje podstawowych wiadomości do omawiania zagadnień społeczno-politycznych. Odmawia odpowiedzi na pytania nauczyciela, nie chce angażować się w ćwiczenia aktywizujące, nie oddaje prac domowych ani nie wykonuje żadnych kroków w celu zaliczenia obowiązkowego projektu edukacyjnego. Uczeń ewidentnie nie jest zainteresowany tokiem zajęć i nie ma pojęcia o kwestiach poruszanych podczas lekcji wiedzy o społeczeństwie. Bywa nieobecny na sprawdzianach, nie stawia się w wyznaczonym przez nauczyciela terminie poprawy oraz nie nadrabia kartkówek. Swoją arogancką i lekceważącą postawą wobec obowiązków dotyczących omawianego przedmiotu szkolnego udowadnia, że definitywnie nie zależy mu na modyfikacji dotychczasowego stanu rzeczy. Uczeń uniemożliwia innym pracę na lekcji, całkowicie neguje rozwiązywanie zadań oraz bojkotuje propozycje prowadzącego. Nawet przy pomocy nauczyciela nie potrafi wypowiedzieć się na dany temat tudzież nie jest zdolny nic powtórzyć ani wykonać łatwego zadania, oprócz tego nie rozumie i/lub nie respektuje zasad pracy grupowej. Uczeń nie zna materiału nauczania w stopniu, który pozwala mu na kontynuowanie nauki na kolejnym etapie edukacyjnym.

WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE OCENY

	DOPUSZCZAJĄCA	DOSTATECZNA	DOBRA	BARDZO DOBRA
Życie społeczne ludzi	• wyjaśnienie pojęć: – społeczeństwo; – potrzeba; – rola społeczna; – socjalizacja; – grupa społeczna; – konflikt społeczny; – negocjacje; – komunikacja społeczna; – komunikat; – nadawca; – odbiorca; – dyskusja; – debata; – mowa ciała; – rodzina; • przedstawienie: – istoty tudzież znaczenia potrzeby: kontaktu, przynależności, uznania; – czynników definiujące tezę: <i>człowiek jest istotą społeczną</i>; – zasad efektywnej współpracy; – podstawowych funkcji rodziny; – omówienia, co decyduje o dobrych relacjach z innymi ludźmi; – etapów socjalizacji; – ról społecznych, jakie może odgrywać człowiek; – różnic pomiędzy normami formalnymi i nieformalnymi; – zasad skutecznego porozumiewania się; – umiejętności przekazywania komunikatów w sposób werbalny i niewerbalny.	• wyjaśnienie pojęć: – potrzeby naturalne i społeczne; – więzi społeczne; – normy społeczne; – społeczność lokalna oraz regionalna; – społeczność szkolna; – mediacje; – arbitraż; – kompromis; – asertywność; – komunikacja werbalna i niewerbalna; – prawa tudzież obowiązki ucznia; • przedstawienie: – struktury i zasady organizacji różnych grup społecznych; – metod podejmowania wspólnych decyzji; – cech grupy koleżeńskiej i nastawionej na realizację określonego zadania; – sposobów zachowania dystansu wobec nieaprobowanych przez siebie zachowań; – zasad budowania prawidłowych relacji w rodzinie (w tym praw oraz obowiązków dzieci); – negatywnych skutków zanizonej albo zawyżonej samooceny; – różnic między socjalizacją pierwotną i wtórną; – wyjaśnienia, dlaczego należy przestrzegać norm społecznych; – metod rozwiązywania konfliktów.	• wyjaśnienie pojęć: – tożsamość; – osobowość; – sankcja; – resocjalizacja; – konsumpcjonizm; – autoprezentacja; – trema; – prawa konsumenta; – system wartości; – system edukacji; – rynek pracy; • przedstawienie: – negatywnych i pozytywnych stron konsumpcyjnego stylu życia; – zasad kształtowania swojego wizerunku w nowym środowisku, – podstawowych reguł obowiązujących w wystąpieniach publicznych; – czynników decydujących o jakości oraz skuteczności komunikatu; – zasad funkcjonowania gospodarstwa domowego; – funkcji szkoły w systemie edukacji; – różnic między tożsamością osobową (osobistą) i społeczną; – przyczyny konfliktów ról społecznych i omówienie ich przykładów; – różnych typów zachowań i postaw w sytuacjach konfliktowych.	• wyjaśnienie pojęć: – socjologia; – <i>zoon politikon</i>; – hierarchia potrzeb; – konformizm; – nonkonformizm; – konsensus; – rodzina niepełna; – rodzina przybrana; – rodzina zastępcza; – kompetencje społeczno-zawodowe; – samorząd uczniowski; – budżet domowy; • przedstawienie: – sposobów poprawienia samooceny; – poprawnie przygotowanego wystąpienia publicznego; – strukturę, funkcję oraz zasady planowania budżetu domowego; – polskiego systemu edukacyjnego; – zasad planowania przyszłości edukacyjnej oraz zawodowej; – wrodzonych i nabytych elementów tożsamości człowieka; – potrzeb niższego i wyższego rzędu; – przykładów norm prawnych, obyczajowych, moralnych tudzież religijnych; – różnic pomiędzy autorytetem rzeczywistym oraz pozornym; – analiza skutków nieprzestrzegania (nie)formalnych norm społecznych.

	DOPUSZCZAJĄCA	DOSTATECZNA	DOBRA	BARDZO DOBRA
	• wyjaśnienie pojęć: – prawa i wolności człowieka; – prawa dziecka; – tolerancja; – nietolerancja; – przemoc; – cyberprzestrzeń; – przestępstwo; – wykroczenie; – służby porządkowe; – policja i straż miejska; • przedstawienie: – różnic pomiędzy prawami a wolnościami człowieka; – form przemocy fizycznej, psychicznej, w tym werbalnej, zwłaszcza wobec nieletnich oraz form cyberprzestrzeni; – zasad prawidłowego korzystania z zasobów Internetu i korzyści z tego wynikających; – zadań i form pracy policji w Polsce oraz uprawnień przysługujących policjantom; – zadań i form pracy straży miejskiej, – uprawnień przysługujących strażnikom miejskim; – uprawnień przysługujących innym służbom; – uzasadnienia potrzeby przeciwstawiania się zjawiskom braku tolerancji wobec różnych mniejszości; – wiedzy o tym, jakie osoby i instytucje należy powiadomić w przypadku sytuacji przemocy werbalnej lub niewerbalnej.	• wyjaśnienie pojęć: – akceptacja; – preambuła; – <i>Powszechna Deklaracja Praw Człowieka</i>; – <i>Konwencja o Prawach Dziecka</i>; – odpowiedzialność karna, – pełnoletni; – nieletni; – kara; • przedstawienie: – genezy tudzież okoliczności uchwalenia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i wartości, do których odnosi się preambuła dokumentu; – zasad oraz przesłanek ograniczenia praw i wolności człowieka w państwie demokratycznym; – znaczenia praw i wolności człowieka w państwie demokratycznym; – form przeciwdziałania zjawisku nietolerancji wobec różnych mniejszości; – praw przysługujących nieletnim w kontakcie ze służbami porządkowymi; – sformułowania preambuły <i>Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka</i>; – praw dzieci zapisanych w <i>Konwencji o Prawach Dziecka</i>; – wyjaśnienia, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie wykroczeń oraz przestępstw.	• wyjaśnienie pojęć: – prawo; – przywilej; – równouprawnienie; – godność osobista; – moralność; – dyskryminacja; – Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (<i>UNICEF</i>); • przedstawienie: – cech praw człowieka (<i>powszechne, przyrodzone, nienaruszalne, niezbywalne</i>); – wybranych działań organizacji pozarządowych na rzecz ochrony praw człowieka w Polsce oraz na świecie; – praw przysługujących nieletnim w postępowaniu w sprawach o czyny karalne; – sposobów przeciwdziałania przemocy wobec nieletnich; – zasad odpowiedzialności karnej nieletnich, – środków wychowawczych lub poprawczych orzekanych wobec nieletnich; – zrozumienia, że godność człowieka wynika z różnych systemów moralnych; – znajomości praw i wolności osobistych, które mogą bądź nie mogą zostać ograniczone; – charakterystyki dyskryminacji jako przeciwieństwa uprzywilejowania i równouprawnienie jako przykład równości obywateli wobec prawa.	• wyjaśnienie pojęć: – etyka (<i>opisowa i normatywna</i>); – kategorie praw człowieka (<i>prawa i wolności: osobiste, polityczne</i>); – Rzecznik Praw Obywatelskich; – Rzecznik Praw Dziecka; • przedstawienie: – praw i wolności osobistych i politycznych zawartych w Konstytucji RP; – roli i przykładów działań podejmowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce; – działań służących zapobieganiu i zwalczaniu demoralizacji wśród osób nieletnich; – różnic pomiędzy moralnością oraz etyką i prawem; – wykazania, że dzięki prawom i wolnościom politycznym zawartym w Konstytucji RP człowiek może mieć wpływ na życie publiczne; – celów działalności Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (<i>UNICEF</i>). – zagrożeń związanych z nietolerancją i uzasadnienie dlaczego nie powinno się tolerować nietolerancji (<i>paradoks tolerancji</i>).

	DOPUSZCZAJĄCA	DOSTATECZNA	DOBRA	BARDZO DOBRA
	• wyjaśnienie pojęć: – samorząd; – związki zawodowe; – strajk; – manifestacja; – gmina; – wójt; – burmistrz; – prezydent; – urząd gminy (miasta); – e-urząd; – powiat; – województwo; – miasto na prawach powiatu; • przedstawienie: – podziału Polski na województwa i rozpoznawanie ich na mapie; – zasad wyboru organów gminy; – celów i przykładów działań związków zawodowych; – celów i przykładów działań stowarzyszeń zawodowych; – źródeł informacji na temat gminy (<i>pracy urzędu gminy, osób pełniących najważniejsze funkcje w gminie, problemów lokalnej społeczności, wydarzeń tudzież postaci z dziejów gminy</i>); – źródeł informacji na temat powiatu oraz województwa (<i>urzędu pracy, starostwa powiatowego, urzędu marszałkowskiego; tradycji tudzież zwyczajów społeczności regionalnej</i>).	• wyjaśnienie pojęć: – samorząd szkolny; – samorząd zawodowy; – samorząd terytorialny; – organy wykonawcze; – organy uchwałodawcze (stanowiąco-kontrolne); – budżet gminy; – petycja; – skarga i wniosek; – konsultacje; • przedstawienie: – wymienienie organów wykonawczych i organów uchwałodawczych (stanowiąco-kontrolny) w gminie, powiecie tudzież we województwie; – struktury budżetu gminnego (źródła przychodów tudzież rodzaje wydatków); – zadań oraz form pracy samorządu gminnego; – zadań i form pracy samorządu powiatowego i wojewódzkiego; – idei samorządności oraz decentralizacji władzy; – specyfiki poszczególnych typów gmin (<i>wiejska, miejsko-wiejska, miejska na prawach powiatu</i>); – specyfiki poszczególnych typów powiatów (<i>ziemski, grodzki oraz miasto na prawach powiatu</i>); – różnic między uprawnieniami władzy wykonawczej a kompetencjami władzy uchwałodawczej.	• wyjaśnienie pojęć: – organy stanowiące i kontrolne samorządów terytorialnych: <i>rada gminna (miejska), rada powiatu, sejmik województwa</i>; – radny / radni; – organy wykonawcze samorządów terytorialnych: <i>wójt, burmistrz, prezydent miasta, zarząd powiatu, zarząd województwa</i>; – marszałek województwa; – starosta; – wojewoda; – urząd wojewódzki; • przedstawienie: – struktury organizacyjnej powiatu i województwa (<i>organy samorządu powiatowego powiatu, organy samorządu wojewódzkiego</i>); – struktury organizacyjnej gminy (<i>organy gminy</i>); – zasad wyboru, powoływania organów samorządu powiatowego i wojewódzkiego, – zasad i sposobu wypełniania wniosków urzędowych (wniosek o wydanie dowodu osobistego, wniosek o wydanie paszportu); – charakterystyki rodzajów samorządów w Polsce; – roli obywatela w życiu gminy, powiatu i województwa; – przykładów rodzajów usług świadczonych przez urzędy za pośrednictwem Internetu.	• wyjaśnienie pojęć: – młodzieżowa rada gminy (miasta); – <i>Biuletyn Informacji Publicznej</i>; – referendum gminne; – budżet obywatelski; – zasada etyczna; – administracja publiczna; – <i>Kodeks etyczny urzędnika administracji samorządowej</i>; – biurokracja; – korupcja; – nepotyzm; • przedstawienie: – form wpływania obywateli na decyzje władz samorządowych; – zasad tworzenia budżetu obywatelskiego; – przykładów realizacji lokalnych inicjatyw mieszkańców; – przykładów rozmaitych działań podejmowanych przez młodzieżową radę gminy (miasta); – roli aktywności obywatelskiej dla prawidłowego funkcjonowania społeczności lokalnej; – zasad postępowania etycznego w pracy administracji publicznej; – przykładów nieetycznego zachowania urzędników administracji publicznej; – imion i nazwiska osób pełniących najważniejsze funkcje w gminie (<i>wójta, burmistrza lub prezydenta, przewodniczącego rady gminy bądź przewodniczącego rady miasta</i>); – pojęcia biurokracji i podanie jej cech pozytywnych (idealnych) oraz negatywnych.

DOPUSZCZAJĄCA	DOSTATECZNA	DOBRA	BARDZO DOBRA
• wyjaśnienie pojęć: – naród; – dziedzictwo narodowe; – tożsamość narodowa; – ojczyzna; – symbole narodowe (godło, flaga, hymn); – patriotyzm; – patriotyzm lokalny; – nacjonalizm; – ksenofobia; – szowinizm; – rasizm; • przedstawienie: – znaczenia bycia Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej oraz etnicznej, – symbole narodowe Rzeczypospolitej Polskiej; – przykładów polskiego dziedzictwa narodowego; – więzi łączących człowieka z małą oraz dużą ojczyzną; – postaw patriotycznych dawnych i współczesnych; – roli patriotyzmu we współczesnym świecie; – różnic pomiędzy postawą patriotyczną a ksenofobiczną; – przejawów i skutków ksenofobii, rasizmu tudzież szowinizmu; – roli symboli narodowych oraz omówienie ich historii; – uzasadnienia, że można pogodzić rozmaite tożsamości społeczno-kulturowe (<i>regionalną, narodową i etniczną, państwową tudzież obywatelską oraz europejską</i>).	• wyjaśnienie pojęć: – wspólnota narodowa; – wspólnota etniczna; – narodowość; – obywatelstwo; – zasada krwi; – zasada ziemi; – uchodźca; – migracja; – emigracja; – imigracja; • przedstawienie: – czynników kształtujących poczucie wspólnoty narodowej oraz etnicznej; – przedstawienie różnych rodzajów tożsamości społeczno-kulturowych (<i>regionalna, narodowa i etniczna, państwowa oraz obywatelska, europejska</i>) i ich wzajemnych zależności, – sposobów nabycia obywatelstwa polskiego (<i>obywatelstwo z mocy prawa, uznanie za obywatela, tudzież nadanie obywatelstwa polskiego przez Prezydenta</i>); – różnicy pomiędzy pojęciami narodowość i obywatelstwo; – sytuacji prawnej grup migrantów w Polsce (w tym uchodźców); – obowiązków obywateli wobec ojczyzny; – przyczyn i kierunków migracji we współczesnym świecie; – co oznacza być Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej lub etnicznej.	• wyjaśnienie pojęć: – stereotyp; – mniejszość etniczna; – mniejszość narodowa; – języki regionalne; – cnoty obywatelskie; – obowiązki obywatela; • przedstawienie: – konstytucyjnych obowiązków obywatela polskiego; – cnót obywatelskich oraz cech dobrego obywatela (<i>odpowiedzialność, troska o dobro wspólne, aktywność, przedsiębiorczość, solidarność, roztropność, tolerancja, odwaga cywilna</i>); – mniejszości narodowych i etnicznych mieszkających w Polsce (<i>elementy historii, kultury, dane demograficzne, miejsca ich zwartego zamieszkiwania</i>); – praw przysługujących mniejszościom narodowym oraz etnicznym w Polsce; – praw przysługujących grupom używającym języka regionalnego (Kaszubi i język kaszubski), – czym jest stereotyp oraz wymienienie jego cech; – opis roli stereotypów i podanie przykładów pozytywnych oraz negatywnych stereotypów narodowych; – wymienienie mniejszości narodowych i etnicznych mieszkających w Polsce.	• wyjaśnienie pojęć: – repatriacja; – antysemityzm; – kosmopolityzm; – Holocaust; – Polonia; • przedstawienie: – przykładów postaw oraz działań wybitnych Polaków na rzecz dobra publicznego; – zalet i korzyści uczestnictwa w tworzeniu kultury narodowej; – dat polskich świąt narodowych; – dobrych tudzież złych stron zjawiska wielonarodowości; – czynników sprzyjających kształtowaniu się narodów; – wyjaśnienia jak utrata niepodległości oraz okres zaborów wpłynęły na kształtowanie świadomości narodowej Polaków; – przyczyn Holocaustu; – więzi łączących Polonię z państwem i narodem polskim; – największych skupisk Polonii na świecie; – oceny stosunku Polaków do mniejszości narodowych.

DOPUSZCZAJĄCA	DOSTATECZNA	DOBRA	BARDZO DOBRA
• wyjaśnienie pojęć: – państwo; – demokracja; – referendum; – prawo; – konstytucja; – akt prawny; – parlament; – Sejm RP i Senat RP; – poseł oraz senator; – mandat; – weto; – partia polityczna; – głowa państwa; – sąd; – organizacja pozarządowa; – stowarzyszenie; – fundacja; – wolontariat; – reklama; – kampania społeczna; • przedstawienie: – różnic pomiędzy pojęciami naród i państwo; – roli konstytucji w państwie; – zasad wyboru do sejmu i senatu (<i>wybory bezpośrednie, powszechne, równe, proporcjonalne</i>); – sylwetek Prezydentów III Rzeczypospolitej Polskiej; – celów i przykładów działań organizacji pozarządowych (stowarzyszeń i fundacji); – form działalności wolontariuszy oraz znaczenia wolontariatu we współczesnym świecie.	• wyjaśnienie pojęć: – suwerenność; – demokracja bezpośrednia; – demokracja pośrednia; – autorytaryzm; – totalitaryzm; – opozycja; – ustawa; – rozporządzenie; – akty prawa miejscowego; – głosowanie tajne; – marszałek sejmu; – marszałek senatu; – republika; – monarchia; – sądy powszechne; – sądy administracyjne; – wymiar sprawiedliwości; – zasada niezależności sądów; – środki masowego przekazu; – opinia publiczna; • przedstawienie: – cech oraz form demokracji bezpośredniej i pośredniej; – różnic pomiędzy ustrojem demokratycznym, autorytarnym tudzież totalitarnym; – hierarchii aktów prawnych w Rzeczypospolitej Polskiej, – struktury polskiego wymiaru sprawiedliwości; – roli, celów i rodzajów kampanii społecznych; – funkcji i specyfiki (wad oraz zalet) współczesnych środków masowego przekazu (prasa, telewizja, radio, Internet).	• wyjaśnienie pojęć: – ustrój polityczny; – kultura polityczna; – preambuła; – władza ustawodawcza; – władza wykonawcza; – władza sędziowska; – immunitet; – ratyfikowana umowa międzynarodowa; – Zgromadzenie Narodowe; – inicjatywa ustawodawcza; – wotum zaufania; – wotum nieufności; – Rada Ministrów; – Prezes Rady Ministrów (premier); – Trybunał Stanu; – Trybunał Konstytucyjny; • przedstawienie: – funkcji państwa demokratycznego; – funkcji i kompetencji sejmu oraz senatu; – sposobu powoływania oraz kompetencji Rady Ministrów i wybranych ministerstw; – zasad wyboru i kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej; – podstawowych zasad postępowania sądowego; – spraw, które rozpatruje sąd rejonowy, Trybunał Stanu i Trybunał Konstytucyjny; – roli organizacji pozarządowych w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego; – roli środków masowego przekazu w systemie ochrony praw i wolności człowieka.	• wyjaśnienie pojęć: – inicjatywa obywatelska; – państwo prawa; – trójpodział władzy; – partia polityczna; – komisje sejmowe; – Prezydium Sejmu; – Konwent Seniorów; – zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego; – ośrodki badania opinii publicznej; • przedstawienie: – procesu tworzenia ustawy zwykłej; – form kontroli parlamentarnej nad działalnością Rady Ministrów; – podaje nazwy partii politycznych istniejących w Polsce; – zasad ustroju zawartych w Konstytucji RP (<i>suwerenności narodu, przedstawicielstwa, republikańskiej formy rządów, trójpodziału i równowagi władz, decentralizacji władzy publicznej, państwa prawa, zasada pluralizmu politycznego, praw i wolności człowieka oraz obywatela</i>); – zasad odczytywania i interpretacji wyników badań opinii publicznej (wykresów tudzież tabel); – znaczenia opinii publicznej dla funkcjonowania społeczeństwa demokratycznego; – zasad prawidłowej analizy przekazu informacyjnego: tekstu narracyjnego (fakty i opinie) oraz reklamy.

	DOPUSZCZAJĄCA	DOSTATECZNA	DOBRA	BARDZO DOBRA
	• wyjaśnienie pojęć: – Unia Europejska; – misje wojskowe; – globalizacja; – pomoc humanitarna; – konflikty międzynarodowe; – terroryzm; • przedstawienie: – głównych celów oraz zasad polityki obronnej Polski; – celów działania Unii Europejskiej; – głównych etapów integracji europejskiej; – głównych etapów procesu integracji Rzeczypospolitej Polskiej z Unią Europejską; – zagrożeń wynikających z rozwoju terroryzmu międzynarodowego; – problemów wynikających z rosnącej skali migracji; – przyczyn i skutków wybranych konfliktów międzynarodowych.	• wyjaśnienie pojęć: – Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ); – Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO); – państwa globalnego Południa i Północy; – ojcowie-założyciele zjednoczonej Europy; – traktat z Maastricht; – traktat lizboński; • przedstawienie: – struktury ONZ oraz celów i przykładów działania ONZ (misje pokojowe ONZ); – form aktywności Polski w różnych pracach ONZ; – celów i przykładów działania NATO tudzież okoliczności przystąpienia Polski do NATO; – udziału wojsk polskich w działaniach militarnych NATO; – sylwetek polityków europejskich, (tzw. ojców-założycieli zjednoczonej Europy); – przyczyn i przejawów dysproporcji rozwojowych we współczesnym świecie.	• wyjaśnienie pojęć: – Rada Bezpieczeństwa; – Parlament Europejski; – Rada Europejska; – Rada Unii Europejskiej; – Komisja Europejska; – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej; • przedstawienie: – korzyści wynikających z obecności Polski w Unii Europejskiej dla różnych podmiotów (<i>młodych ludzi, przedsiębiorców, pracowników</i>); – sposobów wykorzystania funduszy unijnych dla poprawy funkcjonowania społeczności lokalnej oraz regionalnej; – podstawowych korzyści związanych z obecnością Polski w Unii Europejskiej dla osób podróżujących; – propozycje działań w kierunku poprawy warunków życia innych ludzi na świecie.	• wyjaśnienie pojęć: – Europejska Wspólnota Węgla i Stali; – Europejska Wspólnota Gospodarcza; – Europejska Wspólnota Energii Atomowej; • przedstawienie: – zasada wolnego przepływu: osób, towarów, usług, kapitału; – fundusze unijne; – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego; – Europejski Fundusz Społeczny; – Fundusz Spójności; – sylwetek obywateli polskich pełniących ważniejsze funkcje w instytucjach Unii Europejskiej. – ocenę bieżącej polityki zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej; – informacje o wykorzystaniu funduszy unijnych w naszej gminie lub naszym regionie.